

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 633

TÜRKİYE I. DİNÎ YAYINLAR KONGRESİ

TEBLİĞLER-MÜZAKERELER
31 EKİM - 02 KASIM 2003 / ANKARA

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	175023
Tas. No:	07956 TÜR.0

Ankara - 2004

Diyaret İşleri Başkanlığı Yayınları / 633
İlmi Eserler / 104

Yayına Hazırlayan
Ayfer BALABAN

Tashih
İsmail DERİN

Dizgi&Grafik
Rıdvan Paşa YEDEKÇİ

2004-06-Y-0003-633
ISBN 975.19.3614-4

Baskı
Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi
Ostim Örnek Sanayi Sitesi 358. Sokak No: 11
06370 Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31

© Diyanet İşleri Başkanlığı
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 73 06

Kaynak Eserlerin Tahkikli Neşri ve Tercümelerine Duyulan İhtiyaç ve Bu Tür Çalışmaların Problemleri, Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Mehmet S. Hatiboğlu
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Bismillahirrahmanirrahim.

İlahiyatta talebeliğimiz zamanında böyle Besmeleyle falan başlayan bir konferans veya konuşma duymadığımız için, bir gün, bir hocamızın minbere çıkıp da vaazda bulunması benim şaşkınlığımı mucip olmuştu. O hocamız, Kemal Edip Kürkçüoğlu idi. İlahiyat Fakültesi'ndeki hiçbir hocamızdan duymadığımız böyle bir faaliyeti, biz Kemal Edip Kürkçüoğlu hocamızdan, Kale'deki camide vaaz veriyorken gördük ve işittik. Vaazına "Rabbi's-rahli sadri ve yessirli emri, vahlül ukdeten min lisanî, yefgahu gavli" ayeti kerimesini okuyarak başlamıştı. Daha sonraları bu muhterem zat, Din Eğitimi Genel Müdürlüğü de yaptı. Fakat, kadri-kıymeti tam takdir edilememiş büyük adamlardan birisidir. Bu vesileyle rahmetle anmak istedim ve biz de Besmeleyle başladığımız zaman garip karşılanmasın, dedim.

Emin olun, bir metinle geledim, bu mazeretimi zaten peşinen beyan ettim, kabul buyurdular. Ne aklına geliyorsa konuş der gibi bana müsaade ettikleri için, Riyaset makamına da ayrıca şükranlarımı arz ediyorum.

İlahiyat Fakültemizde 54-58 yılları arasında tahsilde bulunduk. Geldiğimizde, emin olun elimizde okuyacak kitap yoktu. Ne Arapça öğrenecek bir hocamız vardı, ne bunları kendiliğimizden takip edeceğimiz kitaplar vardı. Tarihi bir tespit olarak söylüyorum, talebeyken Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Arapça derslerine gittim. Arapça dersini veren hoca Alman idi. Dinler Tarihi hocamız keza yakınlarda vefat eden Anna Marie Schimmel'di. Böyle olunca, 600 sene İslâmiyetin bayraktarlığını yapmış bir Devletin mensupları diyelim kendimize, bakayasını addedelim, fakat bir tek tefsir, hadis profesörü çıkaramamışız.

İlahiyat Fakültesinde böyle hocalar yoktu. Tayyip Hoca rahmetli geldi de bu kürsüleri kurdu, bizim gibileri adam etmeye çalıştı.

Niçin böyle olduk? Cumhuriyetimizi kuranlar, 1924'te hem Diyanet İşlerini kurmuşlar, bir de Tevhîd-i Tedrisat Kanunu çıkarmışlar. Bu kanunun amir hükmü, Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi açmaktı. Fakat, 1925'te açılmış olan bu fakülte, 1933'te, benim doğduğum sene kapatılmış. 1933'te üniversite inkılâbı yapıldı. Bu üniversite inkılâbının içinde İlahiyat Fakültesine yer verilmemiş. Ta, 33'ten 49'a kadar Türkiye'de bir tek İlahiyat Fakültesi yoktu. Ama, bu kanun vardı. Bu Tevhîd-i Tedrisat Kanunu vardı; ama, tatbik eden yoktu. Kimler tatbik etmedi biliyorsunuz. Bu tatbik edilmeyişinin neticeleri ne oldu; Türkiye'de cenaze yıkayacak imam bulunamaz hâle geldi. 1949'da Halk Partisi'nin Başbakanı Şemsettin Günaltay merhumun zamanında, İlahiyat Fakültesi açılmasına karar verildi. Şemsettin Günaltay'ın kim olduğunu, İsmail Bey Hocamız eserleriyle anlattı. Ama, aynı zattın, Falih Rıfkı Atay'ın, Dünya Gazetesi'nde yazdığına göre, verdiği emir şu olmuş: İlahiyat fakültelerini açıyoruz, ama orada fıkıh dersi vermeyi yasakladım, çünkü biz fıkıh ortadan kaldırdık demiş. Fıkıh ortadan kaldırdık, ifadesinin kanunî dayanağı, 1924 Diyanet İşleri Kanunu'nda vardır. Orada ne deniliyor: "Muamelat-ı nassa dair ahkâmın teşhir ve infazı, Türkiye Büyük Millet Meclisine, İslâm'ın bundan maada itikadât ve ibadâtla ilgili hususların tedviri vazifesi de Diyanet İşleri Reisliğine bırakılmıştır." Ne demek bu: O devirden itibaren, İslâm kültürü bir ayrıma tâbi tutuluyor. Muamelat-ı nassa, yani insanların ilişkileriyle, kanunî durumlarıyla ilgili İslâmî hükümler, tamamiyle Büyük Millet Meclisi'nin inhisarına bırakılmıştır. Bunlardan bahsetmek, Diyanet İşlerinin haddi değildir. Diyanet İşlerinin haddi nedir; itikadât ve ibadâtla ilgili hususlardır.

Şimdi, şurada, Dinî Yayınlar Kongresi denildiği zaman, bu "dinî"den ne kastedildiğini ben anlayamadım meselâ. Dinî yayın ne demek? Benim bildiğim kadıyla, bir Müslüman olarak, İslâm dininin alâka duymadığı, meşgul olmadığı hiçbir saha yoktur. Bütün İslâmî kültürümüz, bu hususun delilidir. Peki, burada dinî dediğimiz zaman neyi kastetmek istemişizdir? Zannediyorum ki, İslâmiyetle ilgili veyahut dinî sahada, din denilen sahada yazılmış yayınlar kastedilsin. Bu çerçeveye, meselâ, bir Hristiyanlık, Yahudilik de giriyor mu; dinse tabiatıyla girer. Ama, benim anladığım mâna, burada söylenmese dahi, İslâmiyetin kültürüyle ilgili yayınlar olmalıdır. Tabiatıyla Hristiyanlık, Yahudilik, İslâmiyetle ilgili olduğu nispette bu yayınların içine de girecektir.

İslâm kültürü –tekrar tekrar belirtiyorum- insanın dünyadaki bütün meseleleriyle ilgilenen bir kültürdür. Hiçbir mesele olmamıştır ki insanoğlunu meşgul etsin de, İslâmiyet'te onun karşılığını aramamış olalım. Bu çerçeveden hareketledir ki, bütün İslâmî asırlar boyunca, bütün ulemamız, insanların muhtaç oldukları bütün meseleleri yazmaya, düşünmeye, anlatmaya çalışmışlar ve bunları kitaplaştırmışlar.

Şimdi, gözümün önüne İmam Suyûtî geldi. Talebeyken merak etmiştim, Esmâ'ü'l-Müellifin diye muhteşem bir eser var. Orada, eserlerini saymaya çalışmışım, bir tek adamın, 500 küsur eseri vardı. –Risale, ciltler dolusu eserler de dahil- İmam Suyûtî, 911 Hicrî'de vefat etmiş bir zat. Şimdi, İmam Suyûtî'ye kadar gelmiş ecdadımızın, âlim ecdadımızın yazdığı eserleri toplamaya kalkışsak, emin olun bu binalar kâfi gelmez.

Pek çok defalar tekrarladım, Kur'an-ı Azimüşşân bizim ilk kitabımız, bir ciltlik bir kitap. Bunun 3'üncü asırda tefsirine tahsis edilmiş, tek kişi tarafından yazılmış bir kitap, otuz küsur cilt hâlinde. İmam Taberî'nin tefsiri, bir tek kimsenin yazdığı tefsir. Öteki tefsirleri topladığın zaman buralar almıyor. Hatta, 6, 7'nci yüzyılın bir İbn-i Âkil'inden bahsederler, Kitabü'l Fünûn'u da içine alan kitabının altı yüz cilt olduğunu söylüyorlar, bunlardan elimizde yok, ismi var.

Peki, bunları söylemekten kastım ne; bilhassa gençlerimize hitap etmek. Ecdadımızın bahis konusu etmediği mevzu kalmamış, bunları yazmışız. Yazmışız da, bize düşen vazife ne olmalıydı; bu yazdıklarımızı ortaya çıkarabilmek, bu yazdıklarımızı istifade edilebilir hâle getirebilmek, onları bütün insanlığa mâl edebilmek idi. Biz bunları yapabildik mi; yapamadık maalesef.

Hemen belirtiyorum, daha 20'nci asırda ansiklopedisini gayrimüslimlerin yazdığı bir neslin çocuklarıyız. Hiç düşünabiliyor musunuz; bir Hristiyan ansiklopedisi'ni Müslümanlar yazsın. Keşke yazsalar. Ama, İslâm Ansiklopedisini müsteşrikler yazmıştır. Biz, Türkiye'de ve Mısır'da bunu Türkçe'ye, Arapça'ya tercüme etmek –ilâveleriyle falan- zorunda kaldık. Çünkü kültürümüz müsait değildi.

Daha sonra ne yaptık, daha sonra akaidimizle ilgili birtakım eserleri, yeni yazılarla neşretmeye kalktık. Kalktık da, neyi ihmal ettik; burası çok önemli. Bu kitapların, zannettik ki, bütün yazdıkları doğru, gerçeği ifade ediyorlar; maalesef bu doğru değil. Biz, tenkit fikrini kendimize mâl edebilmiş bir ümmet olmadık. Bendeniz doktora tezi olarak, "İslâmî Tenkit Zihniyeti ve Hadis Tenkidinin Doğuşu" diye bir konu üzerinde çalışmışım. Birazcık Resulullah (s.a.s.)'in devrinde tenkit zihniyetinin ne olduğunu anlamaya uğraştım ve gördüm ki, biz o asırlardan 14 asır sonra gelen kimseler, Resulullah'ın devrindeki zihniyetten fersah fersah uzağız. İnşallah o seviyeyi yakalamaya çalışacağız.

Burada, kısıtlı zamanımız içinde, bu tenkidî zihniyete sahip olmadığımız için, kitaplarımızda neler yazıyoruz, bunlardan bir iki misâl vermek istiyorum. Hani dedim ya, İslâm'ın alâka duymadığı hiçbir konu yoktur. Gerçekten de, fıkıh tabirinde daha, İmam-ı Azam'ın getirdiği fıkıh tabirinde, bu fikir, gayet kısa bir şekilde izah edilmiştir. İmam-ı Azam, fıkıhı tarif ederken "Bir insanın lehinde ve aleyhinde olan şeyi bilmesidir" buyurmuş. Şimdi bunu günümüze tatbik edelim; bunun içine girmeyecek mevzu var mı; yok. Onun içindir ki, ilk âlimlerimiz, bir Müslüman ferde lâzım olabilecek her şeyi yazmaya çalışmışlar. Suların

ahkâmından başlamışlar, hangi suları kullanmak câizdir, hangi suları kullanmak câiz değildir, bunları bile tetkik etmişler. Kitaplarımızda var bunlar; ama, bu tetkik sonunda yazdıkları bugün, hâlâ geçerliliğini koruyor mu, korumuyor mu; bunun üzerinde maalesef düşünmemişiz. Bugün, ilminde, otoritesinde hiç kimsenin şüphe edemeyeceği bir Ömer Nasuhi Hocamız var değil mi? Istilâhât-ı Fikhiyye Kâmûsu'nu yazacak adam yok şimdi. Bahsettiler. Ama, o zatı muhteremin, meselâ Büyük İslâm İlmihali, şimdiye kadar milyonlarca nüsha basıldı. Onun sahifeleri arasında sulann ahkâmıyla ilgili olarak naklettiği hususları, bugün müspet ilimler okumuş bir Müslümanın kabul etmesi mümkün değildir. Aynen okuyacağım sizlere. Niçin onları yazıyor üstadımız; çünkü, kendisinden asırlar önce gelen fukahamız öyle yazmışlar ve onları aynen nakletmeyi kendisine vazife edinmişler. Hâlbuki, devrimiz âliminin bir vazifesi de, onların doğrusunu, eğrisini de tenkidî bir gözle değerlendirmesidir. Bunu yapmamışlar maalesef.

Ömer Nasuhi Hocamızdan çok daha önce bu mevzuları kitaplaştırmış âlimlerimiz var. Meselâ, Hacı Zihni Efendimiz. "el-Hakaik" kitabında, Selmân'a güya Hz. Rasul buyurmuşlar ki "seyelan eden, demi olmayan bir hayvanın, akıcı kanı olmayan bir hayvanın düşüp öldüğü her su ve taam, yemeye, içmeye ve abdest almaya sahih olduğu hükmü şer'isini natık olan...." Bir hayvan düşecek, ölecek, onun içinde bulunduğu suyun yenilmesi, içilmesi, abdest alması helâl. Böyle bir fikri, devrimizin bir Müslüman münevveri nasıl kabul edebilir Allah aşkına?!

Ömer Nasuhi Hocamız, Büyük İslâm İlmihali'nde, bakın ne diyor: "Bir kuyu, içine düşen deve, koyun, keçi, at, katır, merkep, sığır, manda tersleriyle muhtar olan kavle göre pis olmaz. Bu terslerin yaş veya kırık olmasıyla, kuru ve sağlam olması arasında fark yoktur. Çünkü bunlardan korunmak pek müşkildir." Fecaatin durumuna bakın. Bu kitabımız, milyonlarca defa basılıyor; fakat altında iki satırlık bir tenkit yoktur.

Gelelim zamanımızın bir kitabına. 1994'te 58'inci baskısı yapılmış, Saadet-i Ebediyye'ye. Yani ebedî saadetimizi temin eden bir kitap. Şimdi okuyacağım satırları değerlendirdiğimiz zaman, bizi tez zamanda âhirete gönderecek bir muhtevada olduğunu teslim edeceksiniz. Aynı mahiyette. "İçinde akıcı kanı olmayan hayvan ölmüş mutlak su ile abdest ve gusül câizdir. Meselâ arı, akrep, tahtakurusu, sivrisinek ölüsü bulunan su ile câiz olur. Necasette yaşayan kurtlar, barsak solucanları ve meyve kurtları temizdir." Yani, devam etmeye tahammülüm yok. Bunu yazan zat, kendisini allâme-i cihan zanneden bir zat, ismi lâzım değil. Bunu yazan zat, albaydır, fizik-kimya okumuş birkaç garp dili bilen bir adamdır. Demek ki, Türkiye'mizde bir adamın albay olması, garp dilleri biliyor olması, fizik-kimya okuması, bu satırları yazmasına engel olmamış ve ben bu satırları tenkit edecek bir Diyanet yayını da görmedim.

Şunu söylemek istiyorum: Kitaplarımız var, yazıyoruz da. Bu kitaplarımızı eğer tenkitten

sarfinazar ederek, tenkit yöneltmeyerek yazarsak, inanın faydadan ziyade zarar vermiş oluruz. Bunun idraki içinde olalım. Türkiye'mizde tenkit zihniyeti gelişmemiştir. Bu zihniyete ulaşmadıkça kurtuluş yolumuz yoktur. Bu, sadece bizim dinî dediğimiz metinlerde değildir. Hepimize Türkçülük dersi veren Ziya Gökalp'imizin, Türkçülüğün Esasları, diye bir kitabı var. Kendileri 1876'da doğar, 1924'te vefat eder; yani, 48 sene kadar yaşayabilmişler. Ama, mübareğin vermediği ahkâm yok. Bir misâlini vereyim, açın millî musikimizle ilgili bahislerini, ilimle hiçbir alâkası yoktur. Şark musikimiz güya Yunan'dan, Bizans'tan alınmış. Mübarek, sen hiç eline çalgı aldın mı, iki satır nota okudun mu, hiç nazariyat kitabı okudun mu, nasıl söylersin bunları?! Ama, işin en acı tarafı, o kitap eski yazılı olarak 1923'te basıldı, zaten akabinde de kendisi vefat etti. İkinci yeni yazılı olarak baskısını, 1950'de rahmetli Serdengeçti ağabeyimiz yaptı. Daha sonra Devlet sahip çıktı, Kültür Bakanlığı bastı. Basanlar kim, Edebiyat profesörümüz Mehmet Kaplan hazırladı. Bunların altına bir satırlık tenkit yazmadı. İnkilâbımızın temel taşlarından sayılan bu satırların neticesinde, vatandaş bir vakitler, Türkiye radyolarında, sabah Schopen'le kalkıyormuş, akşam Bethooven'le yatıyormuş. Türk musikisi yasaklandı ve konservatuvan biz ancak elli sene sonra görebildik.

Yayıncılık faaliyetimizde en dikkate değer husus olarak sadece eser basmayı değil, bu basılan muhtevayı, mazrufun bir tenkidini görmek istiyorum. Bu çok mühim. Bizde, bilhassa 60'tan sonraki senelerde, pek çok kitap tercüme edildi. Tercüme edilen şeyin muhtevasını biliyor musunuz, nedir? Acaba tercüme eden metni anlıyor mu?

Beş-on sene kadar oldu, İstanbul'da bizim talebelerden birisi bir yayın evi kurmuş. İbn-i Hacer'in meşhur El-İsabe'sini tercüme ettirmiş. Bu eser, sahabe tabakâtı mevzuunda elimizdeki en büyük kitaptır. Bana hocam ne olur bir takriz yaz, diye telefon etti. Kendisine dedim ki, görmeden nasıl yazayım. Ama, hocam acelemiz var dedi. Olmaz dedim. İlk basılan şeylerden hiç olmazsa bir iki risale gönder dedim. Mecbur kaldı, istemeye istemeye gönderdi. Bunları okuyorum, bakıyorum "insanların efendisinin oğlu şöyle dedi" diye başlamış. Gülmemin sebebini anlıyor hocalarım. Hani, Uyûnü'l-Eser diye "sîret"le ilgili bir kitap vardır, yazarı Muhammed İbn Seyyidünnas'dır. Bu müellifi, tercüme ediyor ve "insanların efendisinin oğlu" şöyle dedi diyerek bahsediyor. Evladım, derhal durdur kitabı dedim. Ne cesaretle yapıyorsun arkadaş, sen bir Ezher mezunuyun, ilim adamı mısınız Allah aşkına?! Ne Ezher mezunları var, tenkidî zihniyetten mahrum oldukları için, bugün İslâm'a hizmet yerine zarar veriyorlar. Hocam işaret etti, elimizde Vehbe Zuhaylî'nin, İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi diye muazzam eseri vardı. Türkçe'ye de çevirmişler. Hepimiz aldık. Bir okudum ki, Rasulullah'a hakaret ediyor. Rasulullah'a hürmet edeceğim derken hakaret ediyor. Okumuşsunuzdur. Bakın, Rasulullah neymiş?! Zuhaylî yazıyor: "Peygamberin kan, irin, kustumuk, dışkı, sidik artıkları tahirdir" diyor. (1. cilt, 109'uncu sayfa, not 2.) Dehşete kapılıyorsunuz. Bizler de Rasulullah'ın hayatını okuduk. Bizler de az buçuk onun hayatını elden geçirmeye çalışıyoruz da, Peygamberin kakasını, sidliğini toplamış bir

tek sahabi yoktur. Bir ilim adamı olarak bu lâfı sen nasıl yazarsın? Peygambere hürmet midir bu Allah aşkına! Bunu okuyan bir adam ne söyler, Allah aşkına! Şu adama, şu Müslüman kafasına bak demez mi?!

Onun için, genç arkadaşlarımızdan tekrar tekrar rica ediyorum, bir şeyi yazıyorken, onu tenkidî bir gözle değerlendirsinler. Bunları yapan, klâsik eserlerimizi Türkçe'ye kazandırma cehdi içinde olan arkadaşlarımıza söylüyorum, bazen, öyle bir gaflette bulunuyorlar ki, onu temizlemesi mümkün olmuyor. Bir misâl vereyim müsaadenizle. Seneler oldu, Cumhuriyet Gazetesi'nde, 'İslâmcı Akımlar Ne İstiyor? serlevhalı bir yazı serisi var. Gencay Şaylan Bey hazırlamış. Burada, İslâm hilafetinden, şundan bundan bahsediyor ve yazının bir yerinde bakın ne diyor: "Halife, İslâm devletinin başkanıdır ve sağlıklar hariç, herkes onun otoritesini kabul etmek zorundadır." Halifenin otoritesini sağlıklar hariç herkes kabul etmek zorunda imiş. Gülümsüyor hocalarımız, ben de gülümsüyorum. Arkadaşlar, bu zat, Cumhuriyet Gazetesi'nde bunu yazmış da, bir Müslüman bunu tenkit etti mi acaba, sağının ne günahı var be adam dedi mi!? Diyemez; çünkü bu adam, eğer kendisine böyle bir sual tevcih edilmiş olsaydı ne diyecekti? Yahu ben sizin kitabınızdan aldım bunu diyecekti. Nerededir bu malumat? Bu malumat, Maverdî'nin Ahkâmü's-Sultaniyye isimli eserinin Türkçe'sinde vardır. Ama, kitabın aslında yoktur.

Bakın, buraya getirdim, nakledeyim size. Maverdî'nin ilk babında -tercümesinden okuyorum- imamet ismi verilen hilafet, din ve dünyaya ait işlerin yürütülmesi için nübüvete halak olarak konulmuş, kabul edilmiş bir müessesedir, sağlıklar hariç diyor. ...Esam dedi ya, esam kelimesi sağır demek, bizim mütercim efendi -ki şimdi profesördür, ismi lâzım değil, çok sevdiğim bir insandır- esam kelimesini bilmediği için, harfi mânada tercüme etmiş, sağlıklara bu günahı yüklemiş. Hâlbuki, bahis konusu olan şey, Ebû Bekr el-Esam isimli mutezile âlimlerinden birisidir. Şimdi, bu Gencay Şaylan zatın günahı kime ait Allah aşkına?! Bu kitabın tercümesi çıktığı zamanda -rahmetli oldu mu bilmiyorum, eski Adliye Nazır Halil Özyörük'ün oğlu Mukbil Özyörük vardı. Vefat ettiyse Allah rahmet eylesin- tarihini de söyleyeyim, 19 Ağustos 1979'da büyük bir yazı yazdı ve yazısında bu kitabı methediyor: Ey mülkiyeliler, ey hukukçular artık Türkçe'si çıktı, buradan okuyun, öğrenin diyor. İyi ki okumamışlar. Birisi okumuş, gördünüz Cumhuriyet'te nasıl yazdı. Hâlbuki, Maverdî'nin bu kitabı, zamanımızdan tam 150 sene evvel ilk defa bir garplı tarafından yayınlandı. Daha sonra Mısır'da falan yayınlanmaya başlandı. Benim bildiğim, ilk defa iki Fransızca tercümesi var. Fransızca tercümesinde böyle bir ilmi kepezelik yok, onlar bizden daha iyi anlamışlar. Yakın zamanlarda bu kitabın İngilizce'si de çıktı. Bu müsteşriktir, şudur budur diye bazen ağız dolusu adamlara yüklediğiniz zaman, biraz da insafli olmayı bilmemiz gerekiyor. Bu adamlar olmasaydı, -bizzat bizim Müslüman âlimlerimiz de söyledi bunu-, bizim ecdadımızın yazdığı en kıymetli eserleri tanınamış olacaktık. Kendi adamımız Kâtip Çelebi'nin Keşfü'z-Zunûn'unu, daha bizde yok iken,

ilk defa müsteşrikler bastı. Taberî'nin Tarihi'ni ilmî olarak ilk defa basanlar onlardır. Kadı Beyzavî'nin Tefsiri'ni Latince tercümesiyle ilk defa basanlar onlardır. Ben, Tarih-i Taberî'yi almak istedim, Hamidullah Hocamıza, hangi baskısını alayım dedim bana, ben Laiden baskısını kullanıyorum dedi. Hâlen de Laiden baskısının üstüne çıkabilmiş bir Mısır baskısı yok elimizde. Biz tercümeğe başladık, hocalarımız bahsettiler, yarım bıraktık, sonu gelmedi, sonunu getiren bir Taberî tercümesi var mı bilmiyorum.

Kısaca demek istediğim, ecdadımızın muhteşem eserleri var, bunları lütfen anlayan kimseler tercüme etsin ve bilerek tercüme edelim.

Bunların dışında, bir tenkidî gözle bunlara ilâvelerde bulunalım. Daha sonra, Türkiye Müslümanları olarak, bize düşen son derece mühim bir vazife var; siyaseten Avrupa Birliğine girme yolundayız. Ama, Avrupa Birliğine hangi kültürle gireceğiz. Orada öyle adamlar var ki, İslâmiyeti bizinkilerden iyi biliyorlar. Onların öyle eserleri var ki, bizim üniversite muhiti daha onları tanımıyor. Biz Hristiyan dünyasının, İslâm dünyasına on küsur asırıdır yönelttiği hücumların henüz bir muhasebesini yapamadık. Bugün, Hristiyan kafasıyla Müslümanlara karşı durma hareketinin menşesinde bu yayınlar vardır. Bir Valery Gisgard d'Estaing, bizim Avrupa Birliğine girmemize engel tavırlar taşıyorsa, bunun temelinde on asırlık Avrupa'daki İslâm ve Rasûlullah düşmanlığı yatıyordu.

1974'te, ben bir seneliğine Paris'e gitmiştim. Bizim Kıbrıs hâdisemiz çıktı. Döndükten sonra sordum, o harp sahnelerini burada hiç televizyonda vermemişler. Fransız televizyonu veriyor. O günlerde Reiscumhur olan Valery Gisgard d'Estaing, Fransız televizyonunda konuşuyor. Muhabir sual tevcih ediyor, o cevaplandırıyor. Baktık ki, adam (d'Estaing) hep bizim aleyhimizde konuşuyor. Muhabir dayanamadı, sordu; "efendim görüyorum ki, hiç Müslümanların, Türklerin lehinde bir şey söylemediniz, hiç mi hakları yok" dedi. Cevap: Benim davranışım gayet normaldir, bizim kültürümüz Romalı, Yunan kültürüdür. Yani, adamın kafasında haklılık diye bir mefhum yok. Şimdi, aynı adam, bugün hâlâ Avrupa Birliğinin bilim adamlarından birisi, konuşmalarının kaynağını ne teşkil ettiğini söylemeye lüzum yok. O zaman, bizim yapmamız gereken ne? Bu on asırlık, on bir asırlık İslâm düşmanlığının kaynaklarını bilmemiz lâzım. Bu kaynağı maalesef yine kendileri yazıvermişler, biz onları yazacak durumda değiliz. Ne Latincemiz, ne Rumcamız, ne Ermenicemiz yeterli.

Birkaç ay evvel Ermeni meselesi çıktığı zaman, Tarih Kurumu Başkanı konuştu. Çok acıdır, Tarih Kurumu'nda, Ermenice bilen bir tek adam yokmuş. Sen nasıl kendini müdafaa edeceksin?! Avrupalı yazıvermiş, insaf sahibi adamlar da var içlerinde, bunların kitaplarını muhakkak Türkçe'ye kazandırmamız gerekir.

Ben, bir tatil vesilesiyle, yirmi beş sene evvel aldığım bir kitabı okuma imkânına kavuştum ve tercüme edeyim diye karar verdim. Hanri de Casteri diye bir Fransız yazmış,

hayran oldum. Kitabında, bizim asla ulaşamayacağımız kendi kaynaklarından, Latince asıllarını da vererek, Avrupalının Peygamberimize nasıl edepsizlik ettiğini, nasıl haksızlık ettiğini bizzat yazıyor. Bu kitap daha bizim Türkçemizde bile yok. Elli sene evvel Zağlul Paşa (el-İslâm Havatır ve Sevanih) Arapça'ya tercüme etmiş, tercüme ederken belki ilâveleri vardır istifade ederim diye Türkiye'yi arattım, sadece Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kütüphanesinde, Ahmet Hamdi Akseki'nin kitapları arasından çıktı. Türkiye'deki tek nüsha bizim hiç ilgimizi çekmemiş.

Bu kadar Avrupa görmüş adamımız var, Diyanet oralara bu kadar eleman gönderiyor. Lisan bilen adamlar, gitsinler. Ne olur, şunları bir derleyip toplayalım. Ama, bizim Diyanet mensubunun işi o kadar ağırdır ki, Avrupa'da, kendi vatandaşımızla uğraşmaktan, böyle işlere sıra gelmez. Orada senelerce vazife görmüş hocalarımız var. Onları dinliyoruz. Bu imkânımız yok da, bu "imkânı yaratmak imkânsız değildir" diye düşünüyorum. İnşallah Diyanet'imizin açtığı bu yeni perdede, bu sahneleri görmeyi ümit ediyorum, hepimize tercüman olarak.

Derdimiz bitmez bizim; ama, vaktimiz bittiği için müsaadenizi rica edeyim.

Çok çok teşekkürler. (Alkışlar)

Oturum Başkanı – Efendim, Muhterem Hocama çok teşekkür ediyorum. Ufak bir katkı kabilinden izin verirse bazı şeyler eklemek istiyorum.

Hocam çok dikkate değer örnekler verdi. Fıkıh kitaplarındaki taharet bölümüyle vermiş olduğu örnek, son derece dikkat çekici. İslâmî bilgilerin her dönemde yenileştirilmesinde zaruret var. Aslında, fıkıh kitaplarının ilk bölümü olan taharet, bana sorarsanız, fıkıh kitaplarının en orijinal bölümüdür. Yahudi hukukunda da vardır. Temel eser, Mişna'nın bölümlerinden birisi taharet bölümüdür. Türkiye'de yaşayanlar için önemli değildir bu; ama, bir çöl ikliminde yaşayanlar için, bir suya bir hayvanın düşüp ölmesi, dağılması durumunda dinî bir mecburiyet olarak, o kuyuyu boşaltma, şu kadar kova, bu kadar kova boşaltma mecburiyeti getirmezseniz, o insan o kuyuyu boşaltmaz ve o suyu kullanır. Aslında İslâm hukukçuları –ibadet için temizlik şart- dinî bir görünüm altında hijyenik şartları da gerçekleştirmek istemişlerdir ve bence İslâm hukukunun en orijinal kısımlarından birisidir. Ama, siz, bu bölümü, günün şartları içerisinde değerlendirmez, Hicri 2'nci, 3'üncü asırdaki anlayış içerisinde yazılmış bilgileri günümüze naklederseniz, bilgiyi yenileştirmezseniz, Hocamın (M. Hatiboğlu) vermiş olduğu örneklerdeki gibi garip durumlar karşımıza çıkar.

Hakikaten, İslâmî bilgilerin de her dönemde yenileştirilmesi zarureti vardır. Çok orijinal bir bölüm, gayet aleyhte bir muhtevaya veya görünüme bürünebiliyor.

Prof. Dr. Mehmet S. Hatiboğlu – Bir dakikanızı rica edeyim.

Bunları söylemekten kastım şu: Ecdadımıza böyle yüklenmek, asla haddimiz değildir.

Onlar kendi zamanlarının ilmini konuşturmuşlar, hepsinden Allah razı olsun. Ama, devir değişti, ölçüler değişti. Bugün suların temizliği mevzuunda konulmuş olan; kokusuz, lezetsiz, saf olması gibi üç nokta, bir suyun temiz olmasına kâfi geliyor mu; katıyen böyle bir şey yok. Bir Çernobil hâdisesi oldu, radyasyon meselesi çıktı. Radyasyonlu su, fikhımızın tarif ettiği ölçüler içinde helâl olması gereken bir su; ama, biz haram dedik. Yenileştirmekten kastımız bu. Günümüzde onların göremeyeceği, anlayamayacağı hususlar var. Ama siz hâlâ aynı ölçüleri bugün de geçerli sayarsanız, İslâmiyet'e iyilik değil, kötülük edersiniz. Bunu söylemek istiyorum. Hepsinden Allah razı olsun, ama eğer biz bu vazifeyi yapmazsak, onlar bizden razı olmaz.

Oturum Başkanı – Ağızınıza sağlık, ben de onu vurgulamak istedim. Gerçekten yenileştirmeyince, gayet orijinal bölümler bu defa aleyhte bir görünüm kazanıyor.

Son olarak eklemek istediğim bir şey var. Bu konuda gerçekten siz değerli yayıncılara da çok önemli görevler düşüyor. Hocam tercüme problemlerinden bahsetti, İlhan Beyin sahasına girmek istemiyorum, çok ciddi bir problemdir. Bazı klâsik kitapların, gerek tercüme açısından, gerek muhteva açısından bir kontrolden geçirilerek yayınlanmasına ihtiyaç var.

Türkiye'de şöyle bir problem var: Yayıncıların sunduğu arza, üretim yetişemez. Bunun çeşitli sebepleri var. Türkiye'de ilim muhitleri, yayıncıların yayın faaliyetine yetecek kitap üretemeyince, sırf klâsik kaynakları kazandırma arzusundan değil, biraz da bu zaruretten, klâsik, ismi çok duyulan, bilinen eserleri alelacele tercüme ederek yayınlamak gibi bir çılgır açıldı, bu çok ciddi problemler doğuruyor. Ben arzu ederim ki, yayıncılar bu tür çalışmalarını yapsalar bile, mutlaka hem dil açısından, hem hocamın işaret ettiği muhteva açısından, en azından bu kitaplardaki problemler çıkarılmayabilir; ama, onlara not konularak, onun bir tarihî zeminde yazıldığı ve günün şartlarına göre farklı yorumlanması gerektiği işaret edilir, okuyucu iyi niyetliyse bundan yararlanır, kötü niyetliyse, bu noktada bile istismar imkânı bulamaz. Bunun da herhâlde dikkate alınması, son derece yararlı olacaktır.

Ben hocama çok teşekkür ediyorum. Hepimiz istifade ettik.